

Urbán Pál: „Az erdőművelés irányai, problémái a XXI. sz. elején”

Szakmai javaslatok vagy előírások legyenek?

Jogszabályok részben foglalkoznak az előírt szakmai megfelelés kérdésével. Pl.: Erdőnevelési műszaki irányelvek és az erdőtelepítési rendeletek tőszám elvárásai. Nélkülözhetetlenül fontos, hogy az új erdőtörvényben szereplő nem megfelelések megállapításához egy végrehajtási rendelet szintű szabályzat szülessen. Tehát a sorozat inkább tájékoztató jellegű legyen.

Leegyszerűsödött technológiák

A változó technikai színvonalról függően viszonylag sematikus technológiák jöttek létre. Alapvetően mesterséges és természetes felújítás, valamint a gépi vagy kézi technológiák szerint lehet csoportosítani.

Elsősorban a változó technikai háttér miatt nem érdemes kötelező érvényű javaslatokba bocsátkozni.

Az alkalmazott főbb technológiák mellett érdemes megemlíteni az egyedi módszereket is.

Megjelent a folyamatos erdőborításhoz kötött új üzemmód

Az átvezető és a száralap üzemmód csak a most elfogadásra váró új erdőtörvényben lesz meghatározva, de az erdőrendezés már évek óta lehetővé teszi ezek üzemtervezését.

A nyilvántartás szerint az ilyen üzemmódokban kezelni szándékozott erdőterület meghaladja a húszezer hektárt. Várható a további jelentős növekedése.

Ez az erdőkezelési szemlélet viszonylag idegen az erdészszakmától. Hiszen e szakmát az ipari forradalommal összefüggésben megnövekedett faigény hozta létre. A szakma kiindulási pontja a nagy területű pusztavágásokhoz kötődött.

Jelenleg, a természetes felújulás feltételeinek hiányában, sok területen kérdéses e módszer tartós és gazdaságos alkalmazhatósága. Márpedig – elsősorban a vadkár miatt – ez országos probléma.

Régi igények mellé újak is jöttek

Faanyag: Magyarország faanyag és faanyagszármazék tekintetében nem ön-ellátó. A faanyag iránti igény növekszik. Bár fontos az erdészeti ágazat munkahelymegtartó és államkasszába befizető

képessége is, de sokkal fontosabb a lakosság faanyag-igényének kielégítése.

Természetesen a globalizálódó kereskedelem lehetővé teszi a hiányzó faanyagszükséglet beszerzését, de az állásos fejlett államok mintájára, nálunk is számolni kell azzal, hogy az import faanyag egy része környezetkárosítás (gyakran trópusi őserdő irtása) révén kerül hozzánk.

Természetvédelem: Jelenleg az erdeink 21%-a elsődlegesen természetvédelmi rendeltetésű. Ezen felül az eddig nem védett NATURA 2000 területekre is szándékozzák kiterjeszteni a természetvédelem hatósági jogkörét.

Az elmúlt harminc évben az állami természetvédelem nagyobbat markolt, mint amivel elbír. A „lehetőleg minden védelemre szoruló faj vagy élőhely legyen lefedve” szemlélet eredménye ez. Pedig csak arról van szó, hogy a természetvédelmet hamarabb feltaláló, nálunk „fejlettebb” nyugati államoknál kevésbé tettük tönkre a környezetünket.

A Yellowstone Nemzeti Park – mint érintetlen vadon – víziója leng sok természetvédő szem előtt a hazai természetvédelmi területek kapcsán. Holott e leghíresebb nemzeti parkban is sikerült az embernek a természetes egyensúlyt megbontania, amit csak a farkas újbóli visszatelepítésével tudtak korrigálni. Hol van nálunk akár egy négyzetméternyi erdő, amit már évszázadok óta ne érintett volna emberi beavatkozás? Milyen esély van bárhol is a – farkast is magába foglaló – természetes egyensúly visszaállítására?

Úgy tűnik, a természetvédelem nem kívánja egyetlen hektár terület védelmét sem feloldani, viszont a társadalom nem tud lemondani a védett erdeinkből kikerülő faanyagról és az ehhez kötődő munkahelymegtartásról, állami befizetésekről stb. Az időről időre fellángoló – „hová

tartozzanak a védett állami erdők?” – vita is e patthelyzet következménye.

Erdőt féltő lakossági igények: Társadalmunk sajátos tünete hogy a kisebbségben lévő cselekvők (anyagi értéket előállítók) munkáját mindenféle áldozatvállalás nélkül divat kritizálni, tiltáskat megfogalmazni. Mindezt az a lakosság teszi, akinek több mint kilencven százaléka úgy tudja, hogy a magyar erdők területe is fogy. – Ez az erdészeti szakma PR tevékenységének a lehangoló minősítése is. Elkerülhetetlen hogy, a gazdasági racionalitások figyelembevételével, ne próbáljunk alkalmazkodni a társadalom közérdekű igényéhez. Ugyanilyen fontos, hogy mi kínálunk közérdekű alternatívákat az erdőkezelésre. Ne a pályán kívülről bekiabálók vádjai ellen próbáljunk – utánkövetésként – védekezni.

Klímaváltozás: Még nem aktuális a mediterrán fajok mesterséges betelepítése, de számolnunk kell a bükkös klímától erdőssztyepp klíma felé eltolódással. Legfontosabb az őshonos állományaink alkalmazkodó képességének fokozása. Ez pedig a faállományok és az egyedek természetközeli nevelésével érhető el. Az elegyetlen, háromnegyed részben ágtiszta állományok – bár gazdaságilag kívánatosak – sokkal sérülékenyebbek, mint az elegyes, változatos szerkezetű erdők. A korábbi sematikus erdőnevelési módszereket nem célszerű a termőhelyüknek megfelelő helyen álló őshonos állományoknál erőltetni.

Szükséges a hatósági rugalmasság is a fajaj-megválasztásnál.

Erdészet, vadászat, természetvédelem érdekérvényesítő képessége

Napjainkban az erdő képét és lehetséges kezelését alapvetően meghatározza, hogy e három érdekérvényesítő erőcsoportosulásból melyik az erősebb. Az egyik előtérbe kerülése a másik kettő háttérbe szorulása árán lehetséges.

Vadászat: Európa nagy részén és hazánkban hagyományosan az uralkodó osztály „sportja” volt és maradt. E tekintetben csak az az eltérés, hogy a II. világháború előtt a nagybirtokosok vadászatot előtérbe helyező része a saját birtokán korlátozta a természeti környezet embereltartó képességét, míg a szociálfeudalis-

ta rendszer és annak utóda idején nincs jelentősége a föld tulajdonosi viszonyainak. Ma sem valósul meg a földtulajdonhoz kötött vadászati jog, az erdő sokak szemében csak vadtakarmány és élőhely, a vadászati kapcsolati tőke „überel” minden gazdasági racionalitást.

A politikai és gazdasági „elittel” oly mértékben összefonódott ez a torz szemlélet, hogy évtizedek kellenek a természeti környezet és az ösztársadalom érdekét előtérbe helyező vadászat elterjedéséhez.

Természetvédelem: Az állami tulajdonú természetvédelmi erdők esetében az állami természetvédelemnek – pozíciója növelése érdekében – elemi érdeke a védett erdőkben végzett fakitermelések lassú, de szisztematikus visszaszorítása arra a szintre, amikor a fakitermelésből származó gazdasági előnyök már nem elég meggyőzőek a gazdálkodás kilitársának megakadályozásához.

Erdőgazdálkodás: Az erdészársadalom megosztott. Egymásnak sokszor ellentétes érdekek sodrásában vergődik.

Állami szemléletváltás az erdőtelepítés támogatásában

Míg negyven évvel ezelőtt istenkáromlás és hazaárulás lett volna a jó minőségű mezőgazdasági területekre erdőt telepíteni, az utóbbi évtizedben megváltozott a normatív támogatáson át ható állami szemlélet. Míg korábban a véderdők és a mezővédő erdősávok telepítése volt a preferált, ma a géppel nem járható területek erdőtelepítésére adott normatív támogatás ráfizetéssel fenyeget. (Ezek között lenne a véderdők zöme.) – Az utóbbi évek 4-18 ezer hektáros éves telepítéseinek 80-90 százaléka géppel járható területre esett.

A pillanatnyi helyzet az, hogy a magyar mezőgazdaságot olyan versenybe kényszerítette a rendszerváltás és az uniós csatlakozás, ahol nem sok esélye van a sikerre. Ez nem kell, hogy tartós legyen. Kitorrés lehetne pl. a biogazdálkodás, vagy akár a mostanában felvetődött „energiahordozóért élelmiszer bértermelést” program.

További kérdés, hogy ilyen tempóban mikorra lesz meg a 25-30 százalékos megcélzott erdősültségünk.

Új (és régi) kártípusok

A korábbi évszázadokban is ismert, de napjainkra meghatározó erdei kártípusok jelentősen meghatározzák az erdőfelújítást.

Lopás: A haszonvételtől megfosztott gazdálkodó igyekszik a legkisebb be-

fedtetéssel megfelelni a törvény által előírt felújítási kötelezettségének. Az évi 200-300 ezer m³ lopás megállítására nem elégséges az erdészeti ágazat szakszemélyzetének a megerősítése. Politikai akarattal lehetne a BTK-t oly mértékben szigorítani, hogy a kockázatelemzés elvén működő lopások jelentősen visszaszoruljanak. (Tulajdonhoz és önvédelemhez való jog, arányosság és személyes szabadság korlátozásának kérdései stb.)

Vadkár: Az utóbbi negyven évben sikerült egy olyan zsákutcába vinni az erdőfelújítást, ami sem az erdőgazdálkodásnak, sem a vadgazdálkodásnak nem jó. A nyilvántartott vadkárelhárító kerítések hossza meghaladja a hétezer kilométert. Ezzel több, mint háromszor körül lehetne keríteni az országot. A kerítési kényszer alapvető gátja a sikeres természetes erdőfelújításnak.

Sajnálatos, hogy vadkár miatt vészharangot kongató tíz, húsz, harminc, vagy negyven évvel ezelőtt született erdészeti írások még mindig aktuálisak.

Állami elvárásrendszer, törvénykövetés

Új törvények alkotása előtt célszerű lenne megpróbálni a régieket betartani. – Mindezt lehetőleg országosan egységes hatósági törvényalkalmazással.

Jól példázza a különböző érdekek

törvényt mellőző hatását a hatályos erdőtörvény 41.§. (3) bekezdése, ami előírná az őshonos állományok természetes felújítását. A törvény hatálybalépése után tíz évvel a helyzet: bükkösöket 90 százalék felett, cseréseket 50 százalék körül, tölgyeseket 30 százalék alatti arányban újítunk fel természetes úton.

Állami szektor jövője?

Húsz évvel a rendszerváltás után még mindig van bizonytalanság az utolsó nagy állami vagyon – az állami erdők – jövőjével kapcsolatban. A tartós vagyongazdálkodás szerződéseket előrelépést jelenthetnének, de persze az állami erdők tulajdonlása, vagy kezelési jogának megszerzése iránti igény továbbra is megmarad.

A „közérdek”

A jellemzően kötelezettség vállalása nélkül megfogalmazott igényeket gyakran a közérdekre való hivatkozással fogalmaznak meg. Az állami tulajdon esetében a közérdek tízmillió lakos többségének érdekét kell, hogy jelentse. Csoportérdekre való hivatkozást ritkán hallunk. Pedig legtöbbször erről van szó.

Mindezen régi-új kérdések tükrében kockázatos a szakma jövőjét érintően jóslásokba bocsátkozni.

A beszámolót összeállította:

Rostáné Reményfy Rita, Urbán Pál

Fotó: **Pápai G.**

Felhívás a szervezett természetbarátokhoz

Egyesületünk a szegedi székhelyű GeoEnviron KE. Egy évtizede munkálkodik és ismerkedik a Felső-Tisza forrásvidékével. Így 1999-ben feltártuk az addig ismeretlen Fehér-Tisza forrását, útjelzést festettünk, és ukrán–magyar nyelvű táblával láttuk el.

A Keleti-Kárpátok évszázados fenyőrengetegének egy rejtett zugában ered a másik ág, a Fekete-Tisza forrása. Elődeink több mint 100 éve izléses terméskő fallal látták el a forrást. A forrássfal megöregedett, napjai megszámláltattak, megroggyant, kidőléssel fenyeget.

Az ukrán helyi szervek engedélyével, a Magyar Természetbarát Szövetség, az Országos Erdészeti Egyesület, a Kárpátok-Tisza Nemzetközi Fejlesztési Egyesület támogatásával 2009 nyarán lebontjuk és újjáépítjük a Fekete-Tisza forrásának falát.

A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium által kiírt „Zöld-forrás” pályázaton elnyert összegből kiindulva óhajtjuk ezt a nagyléptékű feladatot végrehajtani.

Kérjük a Magyar Természetbarát Szövetség szervezeteit, tagjait, hogy járuljanak hozzá forintjaikkal a sikeres megoldáshoz!

Az Erste Bank szegedi fiókjánál létesített számla adatai:

Erste Bank

11600006-00000000-25939051

(Geo-Environ KE.)

Valamennyi megyei szövetséghez eljuttattuk – kizárólag ezt a célt szolgáló csekkszelvényünket, ezen is várjuk a befizetéseket, de kérésre szakosztályoknak, egyéneknek is postázuk a befizetési csekket.

Meggyőződésünk, hogy 2009 őszétől egy új túracélpontot nyújthatunk át a hazai természetbarátoknak is. Szíves adományukat ezúton is megköszöni a szervező egyesület nevében:

Dr. Tóth Imre

Az egyesület honlapja:

www.geo-environ.hu, e-mail: info@geo-environ.hu